

PLANTAGEGELD VAN NEDERLANDS INDIË

Ad J. Lansen

Introductie

Tokengeld als vervanging van circulatiemunten op cultuurplantages in Noord- en Zuid-Amerika en Azië is een bekend verschijnsel. De Engelsen introduceerden eind 1700 in West-India het gebruik van plantagegeld, wat zij ook deden voor betaling van plantagearbeiders op de koffieplantages op Ceylon, in de periode van ca. 1820-1890. Vanaf ca. 1870 tot 1914 werden huismunten gebruikt op de thee-, rubber- en koffieplantages in Zuid-India. Rond 1900 werden ook plantagetokens gebruikt op koffieplantages in Midden-Amerika.

Vanaf ca. 1870 werd op de cultuurplantages in de Residentie Oostkust van Sumatra in het voormalig Nederlandsch Indië, op uitgebreide schaal gebruik gemaakt van plantage- of ondernemingsgeld. Dit geld werd gebruikt als betaling van de koelies voor verrichte arbeid op de plantages.

De planters aan Sumatra's oostkust waren overgegaan tot uitgifte van dit, aan het bedrijf gebonden, ruilmiddel. Als reden gaven zij het tekort aan pasmunt aan. Dit was echter geen plausibele reden, maar meer aanleiding om de geldcirculatie op de ondernemingen te kunnen controleren en veelal verplichte winkelnering toe te passen. De uitbetalingen vonden eenmaal per maand plaats en aankopen werden tussentijds "op de lat" genoteerd. Een andere bijkomstigheid was dat bij ongeoorloofd verzuim de koelies geen circulatiemunten in hun bezit hadden, welke buiten de plantages wel noodzakelijk waren.

Publicaties over plantagegeld of huismunten zijn veelal schaars. Het referentiewerk van C. Scholten: *Munten van de Nederlandsche Gebiedsdelen Overzee* (1951) bevat een klein hoofdstuk over plantagegeld.

Saran Singh geeft in zijn handboek *The Coins of Malaysia, Singapore and Brunei* (1996 – 2^e editie) informatie over plantagetokens van Brits Noord-Borneo.

Pridmore geeft ook, summier, informatie over de tokens van Brits Noord-Borneo in zijn boek *Coins and Coinages of the Straits Settlements and British Malay, 1786-1951* (1968).

Jerry Schimmel geeft in zijn boekje *German Tokens, part 2* (1988) plantagetokens aan met Duits opschrift, welke circuleerden aan Sumatra's oostkust.

W.W. Woodside geeft in zijn *Catalogue of East Indies Estate Tokens* (1963) een

opsomming van hem bekende tokens en aan plantages gerelateerde bankbiljetten.

Het boek: *Plantage-, Handels-, en Mijngeld van Nederlands Indië*, auteurs ondergetekende in samenwerking met Wells (2001) bevat de meest recente, uitgebreide informatie met betrekking tot de uitgiftes van plantagegeld met vermelding van de cultures, ondernemingen en plantages.

Waardeaanduidingen op plantagegeld.

De munt waarmee, normaal gesproken op de “kebons”, de cultuurondernemingen contante betaling van de koelielonen plaats vond, meestal – slechts – 1x per maand, was de “dollarmunt”, de zogenaamde “Straitsdollar”. De koelies moesten met dit “Straitsgeld” hun aankopen in de “kedeh” of “Cadei”, de winkels op de ondernemingen, betalen.

Door de opkomst van de tabakscultuur aan de oostkust van Sumatra, omstreeks 1870 in Asahan, Langkat, Deli en Batoe Bahara, waren er nieuwe omloopgebieden ontstaan voor vreemde zilveren munten, waaronder allerlei verschillende soorten zilveren dollars.

Ontvangen der tabak

Tijdens de ontwikkeling van de tabakscultuur werden veel Chinese koelies aange trokken, afkomstig uit de zuidelijke Chinese provincies en de Straits Settlements (Malakka). Deze waren gewend aan uitbetaling in zilveren munten: zilveren dollars.

De oostkust van Sumatra had zeer nauwe handelsrelaties met de z.g. “overwal”; het Maleisische schiereiland aan de andere kant van de Straat van Malakka, met als belangrijkste handelspunten Singapore en Penang.

Het merkwaardige fenomeen deed zich voor dat, weliswaar in naam de gulden aan de oostkust van Sumatra in omloop was, maar dat nagenoeg het hele geldverkeer plaats vond in uitheemse dollars (N.B.: de gouvernementsambtenaren werden uitbetaald in Nederlandse guldens!). De meest voorkomende zilveren dollars die aan de oostkust circuleerden waren o.a. de: pilaardollar (Spaanse mat), de Mexicaanse dollar, de Hongkong dollar, de Japanse “dollar” (yen), de Franse piaster, de Britse dollar en de Amerikaanse “trade” dollar.

In 1906 kwam een einde aan de omloop van deze, allerhande, vreemde munten door een ingrijpende geldzuivering in de Straits Settlements. Het Indisch gouvernement paste eveneens in die periode 1906-1908 een muntzuivering toe. Hierdoor was definitief een einde gekomen aan de circulatie van uitheems zilvergeld in geheel Nederlands Indië.

De meeste op de plantages werkende arbeidskrachten waren afkomstig uit China of de Straits Settlements en waren gewend om betaald te worden in “dollarmunten” in de diverse waarden.

Voor hun herkenbaarheid werden de waarde aanduidingen op het meeste plantagegeld aangegeven in dollareenheden.

Vormen en metaalsoorten

De vorm van de meeste types plantagemunten is rond. Andere voorkomende vormen zijn: vierkant, langwerpig vierkant, langwerpig vierkant met afgeschuinde hoeken, oogvormig, driehoekig en achthoekig.

De meest voorkomende metaalsoorten waaruit deze plantagemunten zijn vervaardigd zijn: nikkel en cupro-nikkel (= zilverkleurig; dollars: zilver! herkenbaar voor de arbeidskrachten); geel- en roodkoper, brons, tin (zilverkleurig!) zink en ijzer/blik. Incidenteel eboniet en zilver. Gebleken is dat de meeste tokens aangeduid als zijnde van zilver in werkelijkheid slechts verzilverde exemplaren zijn.

Er komen tokens voor met – machinaal – aangebrachte ronde en vierkante centrale en a-centrale doorboringen. Er zijn ook tokens bekend met handmatig – duidelijk herkenbare – doorboringen. Tokens met cijferinstempelingen, ingekrast kruis en weggeslepen opschriften zijn eveneens bekend.

FDC tokens en proefexemplaren

Een groot aantal exemplaren in Europese en Amerikaanse collecties zijn stukken die niet in omloop zijn geweest. De meesten hiervan zijn proef-, ontwerp- of promotiestukken. Exact is nog niet vastgesteld waarvoor deze ongecirculeerde tokens gediend hebben; zeker is dat sommige exemplaren als voorbeeld hebben gediend voor de ondernemingsdirecties en/of als b.v. relatiegeschenk, jubileumuitgifte werden uitgedeeld.

Wel is vastgesteld dat de aantallen ongecirculeerde en/of proefexemplaren van Brits Noord-Borneo vele malen groter is geweest dan die voor Nederlands Indië.

Circulatiegebieden

De meeste plantagemunten zijn vervaardigd voor gebruik op plantages en ondernemingen op de oostkust van Sumatra, ook op enkele plantages aan de westkust. Een andere groep circuleerde op het eiland Java op de theeplantages. Op de Molukken, Batjan, was ook een plantage waarop tokens circuleerden.

In Brits Noord-Borneo circuleerden hoofdzakelijk tokens van Britse maatschappijen. Enkele Engels-Nederlandse maatschappijen gaven eveneens plantagemunten uit. Bijvoorbeeld de Amsterdam-Borneo Tobacco Company, de London and Amsterdam Borneo Tobacco Company en de Rotterdam Borneo Maatschappij.

Zeldzaamheid

In het algemeen kan gesteld worden dat plantagetokens zeer zeldzaam zijn. Enkele daarvan uitgezonderd welke slechts schaars zijn. Van deze schaarse exemplaren kunnen vermeld worden o.a. de tokens van Silau, Hessa, Kisaran, Poeloe Radja en Soengei Serbangan, echter in de grote denominaties.

De tokens in uitstekende kwaliteit en de profexemplaren zijn, in het algemeen, uiterst zeldzaam.

Wat bij vele verzamelaars nog niet bekend is dat de kleine denominaties vele malen zeldzamer zijn dan de grotere.

Onduidelijk is, tot op dit moment, waar het merendeel van de tokens geslagen zijn. Er zijn tokens bekend met het – kleine – opschrift Lauer Nurnberg (Duitsland). Op tokens van Brits Noord-Borneo komt de afkorting KB voor.

Circulatieperiode

De vroegst te dateren stukken zijn die van de Guigne Frères en de tokens van de Sumatra Tobacco Company uit 1875/1876.

Verondersteld mag worden dat tokens met een “dollar” waarde aanduiding niet meer na 1906 zijn uitgegeven (muntzuiveringsperiode).

Het meeste ondernemingsgeld heeft gecirculeerd rond 1890 en was toen uitsluitend bestemd voor de meer afgelegen gebieden aan Sumatra's oostkust.

Totaal overzicht gebruik plantagegeld

Er is betrekkelijk weinig bekend over de uitgevers van de verschillende plantagemunten, met uitzondering van enkele grote maatschappijen, zoals bijvoorbeeld de Deli-maatschappij.

Veel van deze firma's waren zelfstandige, onafhankelijke ondernemingen. De activiteiten van deze ondernemingen vonden alleen plaats overzee, in Nederlands Indië.

Het hoofdkantoor in het moederland had slechts een controlerende functie, gaf de beleidslijnen aan en was de hoofdfinancier voor de verdere ontwikkelingen van de plantages.

Deze maatschappijen verkregen het benodigde kapitaal vanuit heel Europa: Neder-

land, Duitsland, het Verenigd Koninkrijk, Frankrijk, Zwitserland en België. Het management en het toezichthoudend personeel was afkomstig uit heel de wereld.

Verschillende maatschappijen, waaronder H. Herrings & Co. en de filialen van de multinational Société Financière des Caoutchoucs maken een belangrijk deel uit van het totale aantal, nu bekende, plantagemunten.

De meeste ondernemingsmunten zijn eind 19de eeuw uitgegeven. Dat was de periode van snelle ontwikkeling van ondernemingen in Nederlands Indië.

De faam van de plantages aan de oostkust van Sumatra berust op de teelt van tabak, hoewel een groot aantal ondernemingen ook koffie, nootmuskaat, kokosnoten en verschillende soorten rubber produceerden. Rubber- en oliepalmen werden geplant in de gebieden op Oost-Sumatra waar geen hoge kwaliteitstabak geproduceerd kon worden.

Aanrijgen van tabak in de droogschuur

Op de plantages op Java werd in hoofdzaak thee, rubber, koffie en cacao verbouwd.

De Bandar-Kwala tokens bijvoorbeeld circuleerden op een koffieplantage. De munten in de Preanger, op West Java circuleerden op thee- kina- en suikerplantages.

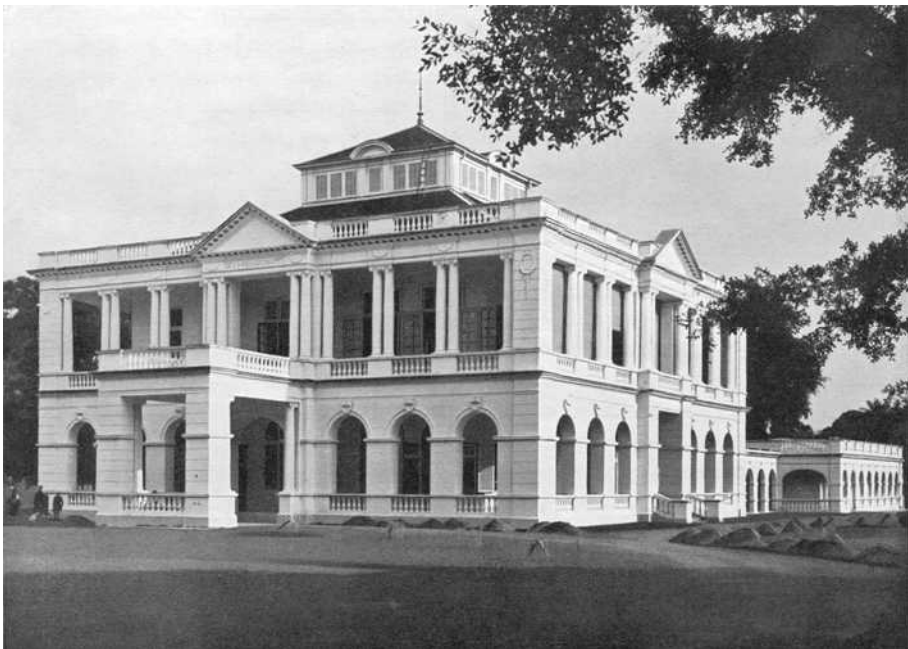
Na 1900 werd rubber het hoofdproduct op Oost-Sumatra, terwijl op Oost-Java eveneens overgegaan werd op de aanplant van rubberbomen.

Enkele uitzonderingen daargelaten, kan gesteld worden dat de plantagemunten hoofdzakelijk in omloop waren voor de opkomst van de rubbercultuur.

De ondernemingen op Oost-Sumatra, de belangrijkste bron voor ondernemingsgeld, vinden hun oorsprong bij Jacobus Nienhuys, een Nederlander, die Sumatra in 1863 bezocht, op aanraden van een Arabische handelaar, om daar tabak te kopen. De maatschappij die hem daar naar toe gezonden had verloor echter snel interesse voor deze zaak.

Nienhuys probeerde, persoonlijk, Maleisiërs over te halen om aan de oostkust van Sumatra tabak te planten. Dit opzet mislukte, met als gevolg dat hij uiteindelijk zelf een eigen tabaksplantage opzette en in 1865 met de aanplant begon.

Omstreeks 1870 richtte Nienhuys samen met andere pioniers – Janssen en Clemen – de Deli-maatschappij op, welke uiteindelijk vele plantages op de oostkust exploiteerde.

Het kantoorgebouw van de Deli-maatschappij te Medan Poetrie

In 1869 werd het Suezkanaal geopend en werd het vervoer van en naar Europa, met diverse producten, veel sneller en goedkoper.

In 1870 werd door middel van een grondwetswijziging de mogelijkheid geschapen dat buitenlandse maatschappijen landconcessies konden verkrijgen op Java, wat voordien niet mogelijk was.

De radja's op de oostkust van Sumatra bezaten aanzienlijk macht, omdat Sumatra, in tegenstelling tot Java, een gebied was met autonoom bestuur. Deze radja's schonken percelen grond, in erfpacht, aan planters in ruil voor geld. Deze erfpacht werd meestal vastgelegd voor een periode van 75 jaar.

Deze radja's, vorsten, waren verplicht om een vastgesteld bedrag, van deze erfpacht, jaarlijks af te dragen aan hun sultan. Gezien het geringe aantal bewoners aan de oostkust, welke arm waren en leefden van wat landbouw en visvangst, was het voor deze vorsten en "voornamen" een sterke impuls om in te gaan op – lucratieve – af te sluiten contracten om gronden in erfpacht af te staan voor de tabakscultuur. Waarbij de aantekening dat deze meeste gronden bestonden uit onontgonnen oerwoud!

De sultan van Deli had in 1863 een jaarinkomen van niet meer dan "1000 dollar" (ca. 1000 Nederlandse gouvernementsguldens) op een totale bevolking van 2000 zielen. Door het afsluiten van erfpachtcontracten verkreeg hij extra inkomsten voor gemiddeld "200 dollar" per contract per jaar. In 1871 verwierf de sultan van Deli reeds de revenuen van 20 verschillende erfpachtcontracten.

Wat hem echter meer inkomsten opleverde waren de baten uit de door hem geheven in- en uitvoerrechten over het handelsverkeer van en naar de vele ondernemingen. Eveneens leverde de verkoop en het heffen van belasting op peper, katoen, zout, kruit, lijnwaad en vooral bewerkte opium hem grote winsten op. Waarbij de Chinese koelies op de vele plantages de grootste afnemers waren van dit genotmiddel!

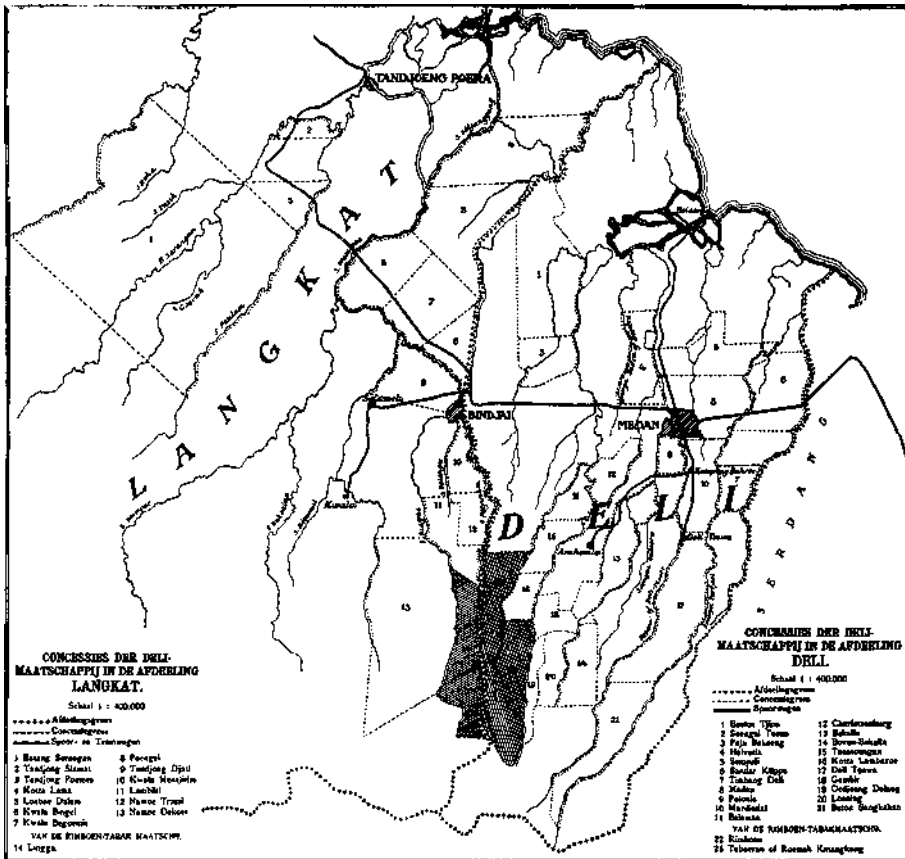

Ontvangpaleis van de sultan van Deli

Ook was in- en uitvoer en lokale verkoop van, meest inheemse, slaven en “pandelingen” voor de sultans en vorsten van o.a. Deli, Asahan, Laboean, Riouw en Siak een aanvullende bron van inkomsten. Deze slaven werden meestal verkregen tijdens, regelmatig, onderling gevoerde, regionale, oorlogen. In een “Regeringsmemorie” van 1867 staat te lezen dat in de radjaschappen Panei, Bila en Kota Pinang op een aantal van 20.000 zielen wel 3000 slaven en “pandelingen” voorkwamen aan wie alle werkzaamheden werden opgedragen. (“Pandeling”: een persoon welke zichzelf als “pand” had moeten overgeven in ruil voor het in-/aflossen van een (belasting-)schuld aan sultan, radja of vorst.)

Op het hoogtepunt van de tabakscultuur, rond 1890, was de sultan van Deli, residerend in Medan, een van de invloedrijkste en vermogendste personen binnen het Nederlands Gouvernementsbestuur aan de oostkust van Sumatra.

Het aantal tabaksplantages aan de oostkust van Sumatra groeide snel: in 1872 reeds 17 stuks, waarvan twee buiten Deli. In de jaren '80 steeg het aantal tot meer dan 75 gelegen in Deli, Langkat, Serdang, Bedagei en Padang. Omstreeks 1891 waren in Asahan 130 tabaksplantages aangelegd en alle 130 in productie.

Concessies van de Deli-maatschappij te Langkat en Deli

In 1890 daalde de tabaksprijs met meer dan de helft, veroorzaakt door de verhoging van de importbelasting op tabak door de Verenigde Staten. Hierdoor verminderde het aantal tabaksplantages op de oostkust van Sumatra. In 1891 waren 130 ondernemingen operationeel, in 1894 nog slechts 111. In 1914 waren er nog 74 ondernemingen in bedrijf en in 1924 nog 71.

Uiteindelijk werd tabak door rubber vervangen op het overgrote deel van de ondernemingen op de oostkust van Sumatra. Bij elke tegenslag op de tabaksmarkt en in de overgangperiode van tabak naar rubber, wisselden een groot aantal ondernemingen en plantages van eigenaar.

Sommige plantagemunten geven de namen aan van Chinese handelaren, welke directe banden hadden met bepaalde ondernemingen. Enkele van deze munten zijn uitgegeven door plantage-eigenaren zelf, voor gebruik in de Chinese winkels op de plantages.

Tokens, zoals bijvoorbeeld met het opschrift Oong Hong Heng, zijn te beoordelen als tokens welke door Chinese handelaren zelf werden uitgegeven.

Plantagegeld met Duitse tekst

Verzamelaars van Nederlands-Indisch plantagegeld zullen allen ongetwijfeld de munten herkennen met de plantagenaam in het Duits en de waarde in “dollars”. Een willekeurige greep: Poeloe Radja, Tanah Radja, Tandjong Alam, etc.

In 1879 was de heer Herrings, van oorsprong Duitser, als onderadministrateur van de Deli-maatschappij aangesteld. Na een interne ruzie met de directie werd de heer Herrings in 1881 ontslagen. Hij vocht dit ontslag aan en er werd met hem een schikking getroffen door hem 20.000 gulden toe te kennen. Voor die tijd een zeer groot bedrag (salaris hoofdadministrateur in die tijd bruto f 1500,- tot f 2000,- per jaar!).

De heer Herrings had zich voorgenomen om, i.v.m. dit ontslag, de “Deli” zoveel mogelijk concurrentie aan te doen. Hiertoe richtte hij de maatschappij H. Herrings & Co. in 1885 op welke reeds in dat jaar de onderneming Kisaran opende.

In de periode 1885-1894 opende de maatschappij de volgende ondernemingen: Poeloe Radja, Kwala Piasa, Hessa, Tanah Radja, Bindjey, Soengei Serbangan, Soengei Boenoet en nog vele kleine plantages aan de oostkust van Sumatra.

Alle plantagetokens geven de aanduiding “Unternehmung”, gevolgd door de naam van de plantage, aan. Met tevens de waarde aanduiding: “Gut fur,” gevolgd door een “dollarwaarde”.

Alle ondernemingen verbouwden tabak, welke hij naar Bremen verscheepte in plaats van naar de grootste tabaksveiling in Europa, naar Amsterdam. Dit leverde hem enorme verliezen op. In 1892, ten gevolge van de crisis in Deli, in relatie met de Amerikaanse importhetfing op tabak, was hij genoodzaakt om een aantal plantages te sluiten en met verlies te verkopen. In 1911 werden de laatste “Herrings” plantages; Tanah Radja, Soengei Serbangan en Goerach Batoe, met nog aanwezige concessies verkocht aan de United States Rubber Company.

Vervalsingen

Medio 1998 is een groep moderne vervalsingen, afkomstig uit Indonesië, op de internationale markt verschenen. Specifieke kenmerken van deze vervalsingen zijn o.a.: een glad, vlekkelig oppervlak; geen scherpe stempelafdruk, onbekend jaartal, foutief opschrift, onbekende waarde aanduiding, meestal gegoten i.p.v. geslagen. Bij Duits opschrift het ontbreken van een umlaut op het woordje: fur. Deze groep is eveneens te herkennen aan het gebruik van reeds bestaande, bekende, plantagenamen zoals b.v.: Wampoe, Hessa, Soengei Boenoet, Waspada, Tandjong Alam, Kisaran, enz.

Een andere groep vervalsingen is aan te duiden als fantasietokens: niet-bestaande plantages; grove tekst, grove uitvoering, niet-bestaande waarde aanduidingen en vrijwel altijd gegoten.

Waarschuwing: veel van deze vervalsingen worden aangeboden via internet op eBay-veilingen meestal door Aziatische handelaren en verzamelaars.

Een ernstige waarschuwing geldt tevens bij bezoek aan Indonesië, waar bij diverse hotels vervalsingen worden aangeboden. Een gevarieerd aanbod van slechts vervalsingen is te vinden in Malacca, het "rode" stadje in het zuiden van Maleisië.

Er zijn, tot op dit moment, geen vervalsingen aangetroffen in FDC of proefkwaliteit.

Recentelijk is ook, vals, Javaans bamboegeld opgedoken afkomstig uit Indonesië, waarbij de echtheid alleen door een expert kan worden vastgesteld. Ook wordt, vals, plantagebankpapier aangeboden met fantasie opschriften in Nederlands, Javaans en Chinees; op echt oud papier!

Slotconclusie

Plantagegeld is een interessant onderdeel van de totale numismatische geschiedenis van Zuidoost-Azie, echter zeer zeldzaam. Incidenteel worden nog nieuwe ontdekkingen binnen dit verzamelgebied gedaan.

Echter om alleen al een typeverzameling, per plantage of onderneming, op te bouwen is wereldwijd speurwerk voor de verzamelaar noodzakelijk.

Bibliografie

Als aanvulling op de reeds aangegeven publicaties kunnen de volgende boeken en publicaties worden geraadpleegd:

Diverse gedenkboeken van o.a. de Deli-maatschappij, de Handelsvereniging Amsterdam, de Senembah Maatschappij en de Nederlandse Handelsmaatschappij (meestal antiquarisch).

Major F. Pridmore: *The coins of the British Commonwealth of Nations, part 2*, Londen 1962.

Netscher & Van der Chijs: *De munten van Nederlands Indië*, Batavia 1863 (antiquarisch).

Stephanik, Joh. W.: *Geschiedkundige Catalogus der verzameling Munten van Nederland, Bezittingen en Koloniën, 's Gravenhage*, 1888 (antiquarisch).

A.J. Lansen en L.T. Wells Jr.: *Plantage-, Handels-, en Mijngeld van Nederlands Indië*, Mevius Vriezenveen 2001.

Diverse veilingcatalogi van J. Schulman, Amsterdam en Laurens Schulman B.V. te Bussum, periode ca. 1890-2004.

Aanvullende informatie. Sinds ongeveer 40 jaar verzamelt de auteur munten van de VOC en Nederlands Indië. Tevens gaat zijn bijzondere belangstelling uit naar de plantagetokens van Zuidoost-Azie. Hij is ten allen tijde genegen om met U van gedachten te wisselen of informatie te verstrekken over deze munten en tokens. Zie zijn coördinaten blz. 2.

Enkele Plantagetokens van Nederlands Indië

Aer Kesoengei Estate, 10 cents roodkoper, 19 mm Ø
Uitgifteperiode 1890-1892, oostkust Sumatra – Asahan
Lansen/Wells: 9 Scholten: 1012 (zeer zeldzaam)

Unternnehmung Bindjey, 10 cents 1890 cupro-nikkel, 23 mm Ø eenzijdig
Uitgifteperiode: 1890-1895, oostkust Sumatra – Asahan
Lansen/Wells: 44b Scholten: -- (zeer zeldzaam)

Graf Bentheim – Blimbing, 20 cents roodkoper, 25 mm Ø, KB op voor- en keerzijde
Uitgifteperiode: 1888/1889-ca. 1903, oostkust Sumatra – Batoe Bahra
Lansen/Wells: 51b Scholten: -- (uiterst zeldzaam)

Deli Bedagei Tobacco Plantations Limited, 50 cents tin, 32,5 mm Ø
 Uitgifteperiode: ca. 1890-na 1896, oostkust Sumatra – Deli
 Lansen/Wells: 62 Scholten: 1048 (RRRR: van de hoogste zeldzaamheid)

Unternehmung Goerach Batoe, 20 cents 1890 cupro-nikkel, 28 x 28 mm eenzijdig
 Uitgifteperiode: 1890-ca. 1897, oostkust Sumatra – Asahan
 Lansen/Wells: 89d Scholten: --

Kwala Begoemit – Chin Hong, 50 cents geelkoper, 50 mm Ø
 Uitgifteperiode: ca. 1880-1896, oostkust Sumatra – Deli
 Lansen/Wells: 150 Scholten: 1085 (zeer zeldzaam)

Onderneming Rimboen, 1 dollar roodkoper, 34 mm Ø
 Uitgifteperiode: ca. 1889-ca. 1904, oostkust Sumatra – Deli
 Lansen/Wells: 222 Scholten 1111 (zeldzaam)

Toentoengan – Eong Hong, 10 cents geelkoper, 35 mm Ø
 Uitgifteperiode: voor 1896, oostkust Sumatra – Deli
 Lansen/Wells: 59 Scholten: -- (uiterst zeldzaam)

Onderneming Argasari, ½ arbeidsloon 1892 geelkoper, 30 mm Ø
 Uitgifteperiode: vanaf ca. 1889, West-Java – Bandoeng
 Lansen/Wells: 16 Scholten: 1019 (zeer zeldzaam)

Boemie Ajoë, 25 (cents?) geelkoper, 20,5 mm Ø
 Uitgifteperiode: 1890-1900, Oost-Java – Malang
 Lansen/Wells: 58 Scholten: -- (schaars)

Soember Tempoer, 25 cents roodkoper, 20 mm Ø proef
 Uitgifteperiode: 1893-ca. 1910, Oost-Java – Malang
 Lansen/Wells: 366 Scholten: -- (uiterst zeldzaam)

Rotterdam – Borneo Maatschappij, 1 dollar cupro-nikkel, 28 mm Ø
 Uitgifteperiode: voor 1896, Brits Noord-Borneo – Maruda Bay
 Lansen/Wells: 734 Scholten: 1119 (uiterst zeldzaam)

Sandakan Tobacco Company Limited, 20 cents roodkoper, 19 mm Ø proef
 Uitgifteperiode: voor 1896, Brits Noord-Borneo – Sandakan
 Lansen/Wells: 764 Scholten: -- (uiterst zeldzaam)